

ISSN 2786-5827

Електронне наукове видання

НАУКОВИЙ ВІСНИК МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ НАУКОВЦІВ.

Серія: економіка, управління, безпека, технології

SCIENTIFIC BULLETIN OF INTERNATIONAL ASSOCIATION OF SCIENTISTS

Series: Economy, Management, Security, Technology

Том 2, № 1, 2023

Volume 2, Issue 1, 2023

www.man.org.ua

Наказом МОН України від 10.10.2022 р. №894 видання включено до **категорії «Б»** за спеціальностями:
051 – економіка; 072 – фінанси, банківська справа та страхування; 073 – менеджмент;
076 – підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 292 – міжнародні економічні відносини

DOI 10.56197/2786-5827/2023-2-1-4

УДК 657.2.016

Ганусич Вероніка Олександрівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці II,
пл. Кошута, 6, м. Берегове, 90200, Україна
email: hanuszics.veronika@kmf.org.ua
ORCID ID: 0000-0001-6902-6303

Шеверя Ярослав Вікторович,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»,
пл. Народна, 3, м. Ужгород, 88000, Україна
email: yaroslav.sheverya@uzhnu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0001-6341-8533

Hanusych Veronika,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing,
Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education
Kossuth square, 6, Berehove, Transcarpathia, Ukraine, 90200
email: hanuszics.veronika@kmf.org.ua
ORCID ID: 0000-0001-6902-6303

Sheverya Yaroslav,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Accounting and Auditing,
State higher educational institution "Uzhhorod National University",
Narodna Square, 3, Uzhhorod, Ukraine, 88000
email: hanuszics.veronika@kmf.org.ua
ORCID ID: 0000-0001-6902-6303

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ

ORGANIZATION OF ACCOUNTING OF ENVIRONMENTAL COSTS

Вступ. Витрати підприємства, з точки зору управління ними, являють собою складну багатощарову категорію. Ефективність організації обліку витрат на підприємстві спричиняє

суттєвий вплив на фінансові результати та інші показники фінансової звітності. Для успішного розвитку в сучасних умовах бізнесу необхідно зважати на екологічну сторону своєї діяльності, в результаті якої виникають нові об'єкти обліку, зокрема екологічні витрати. Ці витрати відрізнятимуться за змістом від інших своєю суспільною значимістю. Отже при відображенні їх в обліку мають застосовуватися дещо інші підходи, ніж до звичайних операційних витрат. Відповідно, важливим є виділення групи екологічних витрат при розробці підходів до організації їх обліку.

Матеріали та методи. З'ясування природи екологічних витрат є ключовим питанням їх правильної організації. Ряд вчених визначає екологічні витрати як компенсацію за можливість користування природними ресурсами. Це дуже влучне визначення для пояснення їх економічної природи, але з точки зору організації обліку необхідно визначити дану категорію в контексті чинних стандартів обліку. Крім того, для належної організації обліку екологічних витрат необхідно розробити їх класифікацію, облікові номенклатури та можливі методи обліку і розподілу таких витрат.

Результати і обговорення. Переорієнтація підходу до визначення екологічних витрат потрібна, оскільки вони здійснюються не тільки в інтересах самого підприємства, а й вигідні для суспільства в цілому. Отже важливим є внесення змін до стандартів бухгалтерського обліку в частині доповнення їх визначеннями об'єктів екологічного обліку.

Екологічні витрати як об'єкт бухгалтерського обліку представляють собою зменшення економічних вигід у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань з метою оптимізації процесів природокористування на підприємстві та усунення наслідків негативного впливу його діяльності на оточуюче природне середовище. Під оптимізацією природокористування розуміється оптимальне співвідношення вигоди бізнесу та шкоди для довкілля, орієнтація на ресурсозберігаючі та енергоефективні технології.

Висновки. Впровадження у теорію і практику обліку категорії екологічних витрат, а також надання їм окремого статусу на законодавчому рівні, дозволить якісніше контролювати екологічну діяльність підприємства та екологізувати управління бізнес-процесами.

Ключові слова: організація обліку, екологічні витрати, виробничі екологічні витрати, капіталізовані екологічні витрати.

Introduction. Enterprise expenses, from the point of view of their management, are a complex multi-layered category. The effectiveness of the organization of cost accounting in the enterprise has a significant impact on financial results and other indicators of financial reporting. For successful development in modern business conditions, it is necessary to take into account the environmental side of their activities, as a result of which new accounting objects arise, in particular, environmental costs. These expenses will differ in content from others in their social significance. Therefore, when accounting for them, slightly different approaches should be applied than for ordinary operating expenses. Accordingly, it is important to single out a group of environmental costs when developing approaches to organizing their accounting.

Materials and methods. Finding out the nature of environmental costs is a key issue for their proper organization. A number of scientists describe environmental costs as compensation for the opportunity to use natural resources. This is a very precise definition for explaining their economic nature, but from the point of view of accounting organization, it is necessary to define this category in the context of current accounting standards. In addition, for the proper organization of accounting for environmental costs, it is necessary to develop their classification, accounting nomenclatures and methods for accounting and distributing such costs.

Results and discussion. A reorientation of the approach to determining environmental costs is required, since they are carried out not only in the interests of the enterprise itself, but are also beneficial to society as a whole. Therefore, it is important to amend the accounting standards in terms of supplementing them with definitions of environmental accounting objects.

Environmental costs as an accounting object represent a decrease in economic benefits in the form of a decrease in assets or an increase in liabilities in order to optimize the processes of

environmental management at an enterprise and eliminate the consequences of the negative impact of its activities on the environment. Under the optimization of environmental management is understood the optimal ratio of business benefits and harm to the environment, focus on resource-saving and energy-efficient technologies.

Conclusions. Introduction into the theory and practice of accounting for the category of environmental costs, as well as granting them a separate status at the legislative level, will make it possible to better control the environmental activities of an enterprise and greener business process management.

Keywords: oorganization of accounting, environmental costs, production environmental costs, capitalized environmental costs.

JEL Classification: M41, F64

Вступ. Формування релевантних управлінських даних про витрати передбачає передусім їх правильної класифікації та організації обліку. Екологічні витрати як важлива складова сучасних економічних відносин потребують правильної організації обліку з огляду на їх роль у господарських процесах. Віднесення екологічних витрат до різних груп та перерозподіл їх за центрами відповідальності впливатиме на такі важливі показники як собівартість виготовленої продукції, витрати звітного періоду, фінансовий результат. Методика розподілу та віднесення екологічних витрат до різних груп, об'єктів калькулювання та центрів виникнення витрат має якомога об'єктивніше відображати дійсний стан бізнес-процесів на підприємстві.

Метою написання статті є розробка підходів до організації обліку екологічних витрат, що включають в себе визначення їх місця та ролі в діяльності підприємства; удосконалення визначення екологічних витрат як об'єкту бухгалтерського обліку та їх класифікації; визначення облікових номенклатур та елементів облікової політики щодо екологічних витрат.

Матеріали та методи. Трактують сутності екологічних витрат розглядали І. Замула (Замула, 2010), Н. Букало (Букало, 2019), М. Совик (Совик, 2018), М. Цюга (Цюга, 2012), О. Колівешко (Колівешко, 2013), О. Савченко, О. Дацій, А. Байда, Г. Зима (Савченко, 2015), Л. Очеретько, А. Другакова (Очеретько, 2018), Т. Воскресенська (Воскресенська, 2017), О. Колісник, Т. Гордієнко (Колісник, 2020) та ін. Авторами досліджується зміст та види екологічних витрат, а також підходи до їх відображення в бухгалтерському обліку. Якщо визначенню поняття екологічних витрат присвячена досить значна кількість наукових праць, то питання організації обліку екологічних витрат дещо випало з ракурсу облікової науки. Для об'єктивного та достовірного відображення екологічних витрат у звітності важливо вивчення організаційних аспектів бухгалтерського обліку витрат за центрами їх виникнення та відносно їх впливу на собівартість та витрати звітного періоду.

Належна організація обліку екологічних витрат має передбачати наступні елементи:

1. Завдання бухгалтерського обліку екологічних витрат.
2. Визначення та класифікація екологічних витрат.
3. Визначення облікових номенклатур для екологічних витрат.
4. Визначення елементів облікової політики для відображення екологічних витрат.
5. Забезпечення функції контролю над екологічними витратами та раціональністю природокористування.

Завдання бухгалтерського обліку екологічних витрат визначає у своїй монографії І.В. Замула (Замула, 2010, С. 171):

– формування та надання повної, своєчасної й достовірної інформації про екологічні витрати для ефективного управління екологічною діяльністю підприємства та прийняття рішення щодо співпраці та здійснення інвестування в суб'єкт господарювання;

– забезпечення контролю суми та складових екологічних витрат підприємства;

– забезпечення збереження природних ресурсів для суспільства та як сировини для підприємства.

Цей перелік дуже влучно відображає основні цілі, яких необхідно досягти в процесі організації бухгалтерського обліку екологічних витрат.

Конкретизувати дані цілі можна через визначення завдань організації обліку екологічних витрат:

- організація первинного спостереження та реєстрації різних видів екологічних витрат, їх достовірна оцінка;
- відображення таких витрат у первинній документації та у регістрах обліку;
- надання внутрішнім та зовнішнім користувачам об'єктивної, достовірної та неупередженої інформації про екологічні витрати через відображення їх у внутрішній управлінській звітності, фінансовій звітності, інтегрованій звітності у складі нефінансових показників, а також у затверджених статистичних формах;
- формування облікової політики підприємства в частині, яка регулює екологічний облік підприємства в цілому та екологічних витрат зокрема;
- інформаційне забезпечення процесу управління екологічною діяльністю підприємства;
- контроль за ефективністю та доцільністю екологічних витрат;
- контроль за раціональністю використання природних ресурсів.

Результати і обговорення. Екологічні витрати можна визначати в різних вимірах:

1. У широкому розумінні, з точки зору загальноекономічної категорії, яка пояснює зв'язок господарської діяльності із діяльністю, пов'язаною із природокористуванням. Виробничі процеси практично неможливі без споживання природних ресурсів. Відповідно, в широкому розумінні під екологічними витратами розуміють певну вартість, яка має бути сплачена за можливість споживання природних ресурсів або втручання в екологічну рівновагу.

2. У вузькому розумінні екологічні витрати доцільно визначати на рівні господарської одиниці як один із об'єктів управління бізнес-процесами підприємства, а відповідно і об'єкт організації бухгалтерського обліку.

Переважає більшість дослідників до екологічних витрат (у вузькому розумінні, тобто на рівні суб'єктів господарювання) включають в основному витрати природоохоронного характеру:

- витрати на охорону атмосферного повітря та зменшення шкідливих викидів в атмосферу;
- витрати на очищення стічних вод,
- витрати на сортування та розміщення відходів,
- витрати на захист та поліпшення ґрунту,
- витрати на захист від забруднення підземних та поверхневих вод,
- витрати на збереження біорізноманіття.

Зокрема, Н. Букало до екологічних витрат відносить всі витрати пов'язані із здійсненням екологічної діяльності: витрати за користування всіма природними ресурсами, витрати на охорону навколишнього природного середовища, витрати на усунення негативних наслідків, витрати на дослідження та відтворення природних ресурсів (Букало, 2019, С. 131).

М. І. Совик трактує екологічні витрати як витрати на усунення негативного впливу господарської діяльності на навколишнє природне середовище, які виникли в процесі здійснення природоохоронних заходів у добровільному чи обов'язковому порядку, а також унаслідок втрат продуктивності та незворотних втрат активів підприємства. Основне призначення екологічних витрат він вбачає в усуненні чи зменшенні навантаження на довкілля, спричинене діяльністю підприємства. Даний автор акцентує увагу на тому, що поряд із екологічними витратами в обліку необхідно відображати і екологічні зобов'язання, які виникають в наслідок здійснення основної діяльності (плата за використання природних ресурсів); недотримання норм екологічного законодавства, які тягнуть за собою компенсацію завданої шкоди, виплату штрафів тощо; добровільних дій підприємства щодо усунення

негативних впливів на навколишнє природне середовище, виходячи з міркувань піклування про свою репутацію (Совик, 2018, С. 63-64).

М. М. Цюга розділяє поняття екологічних витрат та витрат на природоохоронну діяльність, включаючи до складу останніх як поточні, так і капітальні витрати. В свою чергу до екологічних витрат автор відносить всі можливі витрати на скорочення шкідливого впливу на навколишнє середовище, а також збиток, який у свою чергу є сумою витрат на компенсацію наслідків негативної дії, втраченої вигоди та невиправних втрат. Природоохоронні витрати на відміну від екологічних не включають невідшкодований збиток (Цюга, 2012, С. 112-113).

О. М. Колівешко підкреслює, що при визначенні екологічних витрат важливо враховувати не тільки підходи науковців, але й чинну нормативну базу, та відносить до екологічних витрат: плату за користування природними ресурсами; плату за видобування корисних копалин; екологічний податок; витрати на природоохоронні заходи (Колівешко, 2013, С. 130).

В решті, у визначення екологічних витрат вчені переважно закладають напрями їх здійснення, тобто базову класифікацію. Більшість визначень містить можливий перелік екологічних витрат. Такий підхід виринає поняття екологічних витрат з контексту стандартів обліку. НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” визначає витрати як зменшення економічних вигід у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками). Для екологічних витрат варто доповнити дане визначення фразою, щодо суспільної користі таких витрат.

Екологічні витрати як об'єкт бухгалтерського обліку представляють собою зменшення економічних вигід у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань з метою оптимізації процесів природокористування на підприємстві та усунення наслідків негативного впливу його діяльності на оточуюче природне середовище. Під оптимізацією природокористування розуміється оптимальне співвідношення вигоди бізнесу та шкоди для довкілля, орієнтація на ресурсозберігаючі та енергоефективні технології.

О. Ф. Савченко, О. І. Дацій, А. О. Байда, Г. І. Зима пропонують розширити поняття господарського обліку, включивши до нього, наряду з фінансовим і управлінським, екологічний облік. Для його повноцінного впровадження розробили перелік об'єктів аналітичного обліку екологічних витрат, що дуже доречно з огляду правильної організації їх обліку (Савченко, 2015, С. 15).

І. В. Замула пропонує подвійне групування екологічних витрат: за видами діяльності (на операційні, інвестиційні і фінансові) та за характером впливу на навколишнє природне середовище (на експлуатаційні та природоохоронні) (Замула, 2010, С. 169).

Л. М. Очеретько та А. С. Другакова наголошують на важливості відображення екологічних витрат у внутрішній та фінансовій звітності. Для надання інформації зовнішнім користувачам про екологічні витрати пропонується ввести відповідний рядок у форму № 2 “Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)” (Очеретько, 2018, С. 52-53).

Т. І. Воскресенська виділяє наступні основними проблемами, які впливають формування бухгалтерського обліку екологічних витрат вітчизняними промисловими підприємствами:

– відображення екологічних витрат виробничих (основних і допоміжних) підрозділів підприємства здійснюється у складі виробничих та загальнопромислових витрат, без їх виокремлення на відповідних аналітичних рахунках;

– поточні екологічні витрати на ремонт очисних споруд, установок, відображаються у складі поточних витрат (виробничих, загальнопромислових) відповідно до місць їх знаходження;

– капітальні екологічні витрати збільшують первісну вартість об'єктів основних засобів у місцях їх використання, і відображаються в складі загальних капітальних інвестицій без фіксації їхньої екологічної складової;

– витрати на використання альтернативної енергії, безвідходних чи маловідходних технологій не відображаються як екологічні (Воскресенська, 2017, С. 52).

Неоднорідність екологічних витрат зумовлює необхідність їх правильної класифікації. Питання класифікації екологічних витрат важливе з точки зору їх віднесення на різні об'єкти обліку витрат. Екологічні витрати можуть як включатися до собівартості, так і списуватися на витрати звітного періоду. Включенні до собівартості екологічні витрати можуть бути класифіковані як прямі, так і накладні, які підлягатимуть наступному розподілу за об'єктами калькулювання. Окрім того, частина екологічних витрат підлягає капіталізації

При класифікації екологічних витрат доцільно поділяти їх на три великі групи:

1. Капіталізовані екологічні витрати.
2. Виробничі екологічні витрати.
3. Екологічні витрати звітного періоду.

Капіталізовані екологічні витрати можуть бути двох типів:

– перший тип представляють собою витрати на поліпшення об'єктів основних засобів, які призведуть до збільшення економічних вигод від використання об'єкту у майбутньому, вони збільшуватимуть первісну вартість поліпшеного основного засобу. Додатковою умовою капіталізації таких витрат можна визначити екологізацію даного об'єкту, яка може передбачати зменшення шкідливих викидів в атмосферне повітря, водні об'єкти, забруднення ґрунту; зміну технологій на енерго- та ресурсозберігаючі, більш раціональне поводження з відходами. Вітчизняні стандарти обліку не містять елементів оцінки активів, які би віддзеркалювали екологічну сторону діяльності підприємства. Введення таких умов у НП(С)БО 7 “Основні засоби” стало би суттєвим кроком у розвитку вітчизняної практики екологічного обліку;

– до другого типу можна віднести витрати, які за своїм змістом не можуть бути додані до певного, вже існуючого об'єкту основних засобів, але являють собою вкладення довгострокового характеру, користь від використання яких позитивно впливатиме на навколишнє середовище тривалий час: створення очисних споруд, об'єктів по переробці відходів, придбання ліцензій природоохоронного характеру. Такі витрати утворюють новий об'єкт обліку, який підлягатиме амортизації. До цієї ж групи відносяться капітальні витрати на покращення земель.

Виробничі екологічні витрати нерозривно пов'язані із технологічним процесом виробництва та мають бути включені до собівартості виготовленої продукції. Ті витрати, які безпосередньо пов'язані із виробництвом окремих видів продукції мають включатися до складу прямих витрат згідно відповідних калькуляційних одиниць. Ті витрати, які здійснюються для забезпечення виробничого процесу в цілому, можуть класифікуватися як загальновиробничі та підлягають розподілу між калькуляційними одиницями.

Екологічні витрати можуть бути елементом як прямих, так і непрямих витрат, залежно від їх характеру, місця виникнення та центрів відповідальності, відповідно, можуть відображатися в складі:

– прямих виробничих витрат на рахунку 23 “Виробництво” в тому випадку, якщо вони безпосередньо пов'язані із виробництвом окремого виробу;

– загальновиробничих витрат на рахунку 91 “Загальновиробничі витрати” в тому випадку, коли ці екологічні витрати відносяться до виробництва багатьох виробів, зокрема поточний ремонт основних засобів природоохоронного призначення, витрати на утилізацію та переробку виробничих відходів, плата за спеціальне використання природних ресурсів. Такі екологічні витрати підлягатимуть розподілу між об'єктами калькулювання пропорційно до обраної бази розподілу, яка встановлена обліковою політикою підприємства.

Витрати, які не відносяться до виробничих та не можуть бути капіталізовані, відносяться до витрат звітного періоду із наступним списанням на фінансові результати, зокрема до:

– адміністративних витрат на рахунку 92 “Адміністративні витрати”, коли екологічні витрати виникають в процесі управління (наприклад при поводженні з відходами,

витрати на проходження екологічного аудиту та екологічної експертизи, плата за спеціальне використання природних ресурсів, коли таке використання не пов'язано безпосередньо з виробничим процесом);

– витрат на збут на рахунку 93 “Витрати на збут” при використанні безпечних для довкілля пакувальних матеріалів, екологічних способів доставки продукції до покупців;

– витрат на розробки на рахунку 941 “Витрати на дослідження і розробки” при здійсненні науково-дослідної діяльності в галузі екології та раціонального використання ресурсів.

Для належної організації облікового процесу на підприємстві мають бути визначені облікові номенклатури та носії облікових номенклатур. Облікові номенклатури для екологічних витрат формуються залежно від напрямів природоохоронної діяльності на підприємстві. Наприклад, для обліку викидів забруднюючих речовин у повітря, водні об'єкти чи ґрунт стаціонарними джерелами забруднення можна встановити наступні параметри: вид забруднюючої речовини, одиниці виміру, затверджені ліміти, викиди в межах затверджених лімітів, понадлімітні викиди, сума нарахованого екологічного податку. Носії облікових номенклатур – це первинні документи та реєстри обліку, які в повній мірі відображатимуть усі передбачені облікові номенклатури. Враховуючи тенденцію до лібералізації з боку законодавства питання формалізації документів, підприємства можуть самостійно розробляти внутрішню та зовнішню документацію щодо реєстрації витрат природоохоронного характеру.

Суттєвою подією для розвитку екологічного обліку в Україні було введення у 2021 році статистичної форми № 1-екологічні витрати (річна) “Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища”, яка є річною формою і подається не пізніше 28 лютого. Важливість цієї звітної форми для організації бухгалтерського обліку полягає саме класифікації екологічних витрат на дві великі групи:

Розділ I. Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища.

Розділ II. Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища.

Крім того у звіті відображаються Спеціалізовані екологічні послуги (у розділі III) та Реалізація побічної продукції, отриманої при здійсненні природоохоронних заходів (розділ IV).

Організація бухгалтерського обліку екологічних витрат має дозволяти накопичувати інформацію для заповнення даного статистичного звіту.

Елементи облікової політики екологічних витрат можуть бути визначені за наступним переліком:

– класифікація екологічних витрат підприємства за об'єктами обліку витрат;

– критерії поділу витрат на виробничі, операційні та капіталізовані;

– методи розподілу виробничих екологічних витрат за об'єктами калькулювання;

– приблизний склад прямих та непрямих екологічних витрат;

– склад первісної вартості капіталізованого об'єкту екологічних витрат;

– засоби контролю за доцільністю здійснення екологічних витрат та ефективністю природокористування.

Висновки. У сучасному глобальному світі нормальною практикою вважається усвідомлення бізнесом своєї відповідальності перед суспільством і майбутніми поколіннями за результати своєї діяльності. Здійснюючи вкладення у ресурсозберігаючі та енергозберігаючі технології, побудову очисних споруд, відмову від використання токсичних речовин у виробництві, підприємство генерує екологічні витрати, величина яких може суттєво позначитися на показниках прибутку, собівартості, величини активів. Природа екологічних витрат дещо відрізняється від традиційного підходу до визначення витрат, оскільки вони здійснюються не тільки в інтересах окремого підприємства, а й в інтересах суспільства в цілому. Зокрема, капіталізація таких витрат має здійснюватися з урахуванням екологічного підходу із внесенням відповідних змін до стандартів бухгалтерського обліку. Первісну вартість об'єктів основних засобів мають збільшувати не тільки витрати, які призведуть до зростання економічних вигод від використання об'єктів у майбутньому, а й від покращення

екологічних умов їх експлуатації, використання прогресивних технологій, які дозволяють економити обмежені природні ресурси, використовувати альтернативні джерела енергії, зменшувати шкідливий вплив на навколишнє природне середовище.

Формування окремої облікової політики щодо екологічних витрат із врахуванням їх економіко-екологічної природи, розробка нових облікових номенклатур для належного накопичення інформації про ці витрати дозволить отримати повну та достовірну інформацію про екологічний напрям діяльності підприємства. Це важливо для включення інформації про екологічний капітал підприємства до інтегрованих звітів. Формування релевантної інформації про екологічні витрати в інтегрованій звітності є перспективним напрямком для майбутніх досліджень.

Список використаних джерел.

1. Замула І. В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки: монографія. Житомир: ЖДТУ. 2010. 440 с.

2. Букало Н. Екологічні витрати, їх економічна природа та стан. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2019. № 1. С. 128-137. <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-01-128-137>

3. Совик М. І. Необхідність упровадження обліку екологічних витрат в умовах здійснення економічної діяльності згідно з концепцією сталого розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 19(3). С. 61-64.

4. Цюга М. М. Природоохоронні витрати як об'єкт бухгалтерського обліку. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : економічні науки*. 2012. № 1 (59), Ч. 1. С. 211-216.

5. Колівешко О. М. Визначення та структура екологічних витрат підприємства. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки*. 2013. № 3. С. 128-132.

6. Савченко О. Ф., Дачій О. І., Байда А. О., Зима Г. І. Екологічні витрати: проблеми права, обліку та оподаткування. *Економіка та держава*. 2015. №5. С. 11-19.

7. Очеретько Л. М., Другакова А. С. Удосконалення обліку витрат екологічної діяльності. *Економіка та держава*. 2018. № 1. С. 50-54

8. Воскресенська Т. І. Екологічні витрати промислових підприємств: особливості обліково-аналітичного відображення. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : збірник наукових праць*. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2017. № 862. С. 49-54.

9. Колісник О. П., Гордієнко Т. В. Облік екологічних витрат у системі управління підприємством в умовах сталого розвитку. *Modern Economics*. 2020. № 19. С. 69-75.

References.

1. Zamula, I. V. (2010), *Bukhhalterskyi oblik ekolohichnoi diialnosti u zabezpechenni stiikoho rozvytku ekonomiky* [Accounting of environmental activities in ensuring sustainable development of the economy]: monohrafiia. Zhytomyr : ZhDTU.

2. Bukalo, N. (2019), "Ekolohichni vytraty, yikh ekonomichna pryroda ta stan" [Environmental costs, their economic nature and state]. *Ekonomichnyi chasopys Shkhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, № 1, pp. 128-137. <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-01-128-137>.

3. Sovyk, M. I. (2018), "Neobkhdnist uprovadzhennia obliku ekolohichnykh vytrat v umovakh zdiisnennia ekonomichnoi diialnosti zghidno z kontseptsieiu staloho rozvytku" [The need to introduce environmental cost accounting in the conditions of economic activity in accordance with the concept of sustainable development]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho*

universytetu. Seriiia : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo, vol. 19(3), pp. 61-64.

4. Tsiuha, M. M. (2012), “Pryrodookhoronni vytraty yak obiekt bukhhaltenskoho obliku” [Environmental costs as an object of accounting]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu (Seriiia : Ekonomichni nauky)*, vol. 1 (59), Ch. 1, pp. 211-216.

5. Koliveshko, O. M. (2013), “Vyznachennia ta struktura ekolohichnykh vytrat pidpriemstva” [Definition and structure of environmental costs of the enterprise]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriiia : Ekonomichni nauky*, vol. 3, pp. 128-132.

6. Savchenko, O. F., Datsii, O. I., Baida, A. O. and Zyma, H. I. (2015), “Ekolohichni vytraty: problemy prava, obliku ta opodatkuвання” [Environmental costs: problems of law, accounting and taxation]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 11-19.

7. Ocheretko, L. M. and Druhakova, A. S. (2018), “Udoskonalennia obliku vytrat ekolohichnoi diialnosti” [Improvement of cost accounting of environmental activities]. *Ekonomika ta derzhava*, vol. 1, pp. 50-54.

8. Voskresenska, T. I. (2017), “Ekolohichni vytraty promyslovykh pidpriemstv: osoblyvosti oblikovo-analitychnoho vidobrazhennia” [Environmental costs of industrial enterprises: peculiarities of accounting and analytical display]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika". Seriiia : Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku : zbirnyk naukovykh prats*. Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniki, vol. 862, pp. 49-54.

9. Kolisnyk, O. P. and Hordiienko, T. V. (2020), “Oblik ekolohichnykh vytrat u systemi upravlinnia pidpriemstvom v umovakh staloho rozvytku” [Accounting for environmental costs in the enterprise management system in conditions of sustainable development]. *Modern Economics*, vol. 19 (2020), pp. 69-75.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2023

Рецензовано 19.02.2023

Опубліковано 28.02.2023